

PETELINJI ZAJTRK ALI LJUBEZEN (DO FILMA) PO SLOVENSKO

PETELINJI ZAJTRK MARKA NABERŠNIKA JE TISTE VRSTE FILM, KI BI JIH NA SLOVENSKEM MORALI SNEMATI KONTINUIRANO PO NEKAJ NA LETO. ZAKAJ?

MATEJA VALENTINČIČ

Ker imamo očitno vrhunske igralce, ki jih lahko gledamo večinoma samo v gledališču, ker imamo očitno – vsaj po kratkih in študentskih filmih sodeč – vsako leto kup nadarjenih mladih režiserjev in režiserk, ki v večini nikoli ne bodo dobili svoje velike prilike, celovečernega prvenca, vsaj v Sloveniji ne, ker se najdejo celo relevantni slovenski scenariji oziroma knjižne predloge za filme, in ne nazadnje, ker bi to pomenilo, da Slovenija dobiva normalno, drugim evropskim državam primerljivo kinematografijo, ki je v svojem, sicer manjšem okviru zmožna ustvariti svoj lasten filmski Parnas, če že ne zvezd pa vsaj prepoznavnih obrazov, ki bi v kino znova pripeljali slovenske gledalce. Ste se kdaj vprašali, zakaj ti gledalci namesto v kino raje hodijo v državno subvencionirana gledališča ploskat svojim ljubljencem? Čeprav je tudi to vprašanje nekoliko zavajajoče. V resnici lahko en sam film, na primer doslej komercialno najuspešnejši *Kajmak in marmelada* (2003) Branka Djurića, v kino pripelje več gledalcev kot vsa gledališča v celi sezoni. Boljše formulirano vprašanje bi bilo, zakaj v slovenskem filmu za razliko od gledališča ni nikakršnega glamurja. Odgovor je preprost: ker je slovenski film proletariziran. Ker se od njega ne da živeti, ker sam film komajda živi. Celoletni budžet Filmskega sklada po povišici, s katero se tako rad pohvali aktualni minister za kulturo, je med 3 in 4 milijone evrov, kolikor znaša povprečni budžet evropskega filma. Seveda problem ni od danes. Sicer trenutni (samo)upravljalci slovenskega filma, ki jim letos ni uspelo sproducirati javnega razpisa, svoje nesposobnosti in oblastniške arogance – da ne rečem psihotične samozaverovanosti – ne bi mogli opravičevati s tem, da so imeli preveč dela s sanacijami prejšnjih projektov. Kar se je izkristaliziralo letos v Porto-

rožu na primeru škandalčka z odpovedano projekcijo in začasno sodno prepovedjo prikazovanja drugega filma Branka Djurića *Traktor, ljubezen in rock'n'roll* zaradi (še vedno) neizplačanih avtorskih honorarjev. Film je na koncu le bil prikazan, toda malo je manjkalo, da ga ne bi doletela še sodna prepoved s strani direktorja fotografije Svena Pepeonika, ki je bil ogorčen zaradi nedodelane kopije. Lahko se le vprašamo, kako je mogoče, da birokrati na FS, ki so plačani za to, da javna sredstva razdelijo racionalno in v skladu z zakoni, dopuščajo nerealne ocene projektov, ki so jih sprejeli v realizacijo. Filmski ustvarjalci, od producentov, režiserjev do igralcev in tehničnih ekip, si želijo seveda delati, zato ni čudno, da vzamejo, karkoli je že na voljo, samo da začnejo snemati. Filmi pri nas se še vedno delajo udarniško, nastajajo stihijsko, odvisno od vsakokratne politične naklonjenosti tem ali onim, skratka brez nacionalne strategije, kaj šele vizije, zdi se, da brez nacionalnega konsenza o njegovi potrebnosti, kar se lepo odraža v dejstvu, da nimamo niti filmskega zakona. Zato s slovenskim filmom pri nas ne zasluži nihče razen tistih, ki vanj ne vlagajo nič, tj. prikazovalcev, ki so z uspešnim lobiranjem že nekajkrat zminirali predlog o obdavčitvi filmske vstopnice kot enem od zunajproračunskih virov slovenske kinematografije. Mislim, da je letos pri vseh teh »saniranih« in v primeru *Traktorja* na pol saniranih projektih prav vsem postalo jasno, da bo treba, če obstaja nacionalni interes, da želimo kinematografijo, primerljivo evropskim državam, vanjo pač vlagati več sredstev.

Eden izmed redkih celovečercer, prikazanih na letošnjem Festivalu slovenskega filma, ki je bil dokončan v pogodbenem roku in brez dodatnih sredstev, je ravno Naberšnikov *Petelinji zajtrk*, ki ima vse attribute potencialne (slovenske) uspešnice. Slikovito lokalno

okolje, ljubezensko tematiko, dobro izrisane like, ki jih utelešajo odlično izbrani vrhunski igralci, posebej Vlado Novak, ki je povsem zaslužno prejel vesno za glavno moško vlogo, za posledek pa je tu še nastop hrvaške pop zvezde Severine, prelepa sončna fotografija Valentina Perka, panonsko mediteranski melos glasbe

Vsekakor je Marko Naberšnik kot scenarist iz Lainščkove knjižne predloge potegnil bistvene poudarke, kot režiser pa je znal iz vseh likov, še posebej stranskih, kolikor je pač dopuščala dramaturgija, izvleči maksimum in iz njih narediti zapomnljive, slikovite karakterje.

Saše Lošiča, ki se staplja z vzdušjem zgodbe, začinjene s ščepcem prekmurske melanholije, prisotne že v romanu Ferija Lainščka. Tisto, kar dela film privlačen za gledalca, je prav njegova preprostost, jasna zgodba, linearna pripoved, ki suvereno prepleta realno, meseno, prešuštniško ljubezen med nesrečno poročeno lokalno lepoticco Bronjo in Djurom, mladim vajencem v avtomehanični delavnici mojstra Gajaša, ter Gajaševo imaginarno ljubezen, hrepenenje po Ženski, ki se mu po naključju utelesi najprej v pesmi, potem pa še v glasu in podobi Severine, ki postane njegova obsesija, sok življenja v rutini provincialne – od življenja nič več pričakujoče – vsakdanjosti. Naivnost Gajaševega lika, združena s fatalnostjo ljubezni, ene prepovedane in druge nemogoče, neuresničljive, nakazuje uso-

dni potek dogodkov, ki kljub bizarnosti deluje dovolj življenjsko, da mu lahko verjamemo. *Petelinji zajtrk* je v svoji lokalnosti, narečnosti, zelo slovenski film, kar se je pokazalo tudi na njegovi predpremi na sara-jevskem filmskem festivalu, kjer je zaradi bosanskega prevoda z zamikom veliko verbalnih duhovitosti domačim gledalcem ušlo, po drugi strani pa se bojim, da je bilo tudi v angleščini precej tega, kar je zabavalo Slovence, izgubljeno s prevodom. Slovenci se v *Petelinjem zajtrku* zlahka identificiramo, tako z ruralnostjo miljeja, likom Gajaša, ki je po eni strani dobričina, po drugi pa vaški posebnež, s svojo »tranzicijsko« družičino pomalem zapitih in pomalem lokalno uspešnih prijateljev, kot tudi s hrepenenjsko razsežnostjo ljubezni v majhnem, zaprtem socialnem okolju, ki jo je v zgodovini slovenske literature genialno tematiziral že Ivan Cankar. Seveda je *Petelinji zajtrk* precej lahkotnejša kategorija od Cankarja, s primerjavo sem želela opozoriti le na njegovo »slovenskost«. Vsekakor je Marko Naberšnik kot scenarist iz Lainščkove knjižne predloge potegnil bistvene poudarke, kot režiser pa je znal iz vseh likov, še posebej stranskih, kolikor je pač dopuščala dramaturgija, izvleči maksimum in iz njih narediti zapomnljive, slikovite karakterje. Tu je treba omeniti Daria Vargo kot Bronjinega moža, ciničnega biznismena, lastnika nočnega lokala, Davorja Janjića kot Malačića, lokalno pevsko kuriozitetu, kakršnih je dandanes na Slovenskem kot listja in trave, pa zadržanega obrtnika Miloša Battelina, od alkohola olese-nelega Janeza Škofa itn. Sami slovenski stereotipi. Čeprav *Petelinji zajtrk*, ki tudi po zaslugi Vlada Novaka in njegove izvrstne interpretacije osrednjega lika Gajaša pravzaprav bolj vleče na komedijo kot na dramo, saj nas film usmerja predvsem k zgodbi, situacijam in likom, kot pa da bi v nas vzbujal močnejša čustva, se

ravno po tej njegovi pripovedni »nezahtevnosti« vidi, da hoče predvsem ugajati, kar mu zaradi prej naštetih kvalitet navsezadnje tudi uspe. *Petelinji zajtrk* je inteligenten mainstreamovski film, podobno kot Djuričev *Kajmak in marmelada* ljubezenska dramedija s humornim vzdušjem in toplino lepo zrežiranega filma,

Filmi pri nas se še vedno delajo udarniško, nastajajo stihijsko, odvisno od vsakokratne politične naklonjenosti tem ali onim, skratka brez nacionalne strategije, kaj šele vizije, zdi se, da brez nacionalnega konsenza o njegovi potrebnosti, kar se lepo odraža v dejstvu, da nimamo niti filmskega zakona.

kar smo nazadnje videli pri Metodu Pevcu v prav tako ljubezenskem filmu *Pod njenim oknom* (2003). In kaj je ljubezen v resnici drugega kot (tragi)komedija?

Da se je slovenska ljubezen do domačega filma in filma nasploh sprevrgla v grotesko, smo imeli priložnost videti in občutiti ne le na letošnjem jubilejnim 10. Festivalu slovenskega filma v Portorožu, ampak že najmanj zadnji dve leti. Tisto malo filmsko krsto ob vhodu v dvorano Avditorija ob otvoritvi festivala bi Društvo slovenskih filmskih ustvarjalcev (DSFU) lahko postavilo kar na vhod Kinoteke in Kinodvora, če bi jim seveda šlo za film, ne pa zgolj za lastne partikularne interese. No, in takoj po koncu festivala smo bili v medijih deležni novih obračunavanj med DSFU-jem

in Filmskim skladom oziroma direktorico 10. FSF-ja, ki se je zelo osebno – kot je pri nas običajno – odzvala na neupravičene kritike letošnjega festivala, ki je bil povsem po nepotrebnem razvlečen čez cel teden, pri čemer so na projekcijah sedeli večinoma ustvarjalci sami skupaj s peščico novinarjev. Edini film, ki je napolnil dvorano, je bil Djuričev *Traktor, ljubezen in rock'n'roll*, malo zaradi poprejšnje brezplačne medijske promocije zaradi sodne prepovedi, iz česar je sledil tudi ugodnejši sobotni termin projekcije, večinoma pa zaradi Djurove lastne prepoznavnosti oziroma blagovne znamke. Prepoznavnost je točno tisto, kar manjka Festivalu slovenskega filma, zato je bila – kar se mene tiče – ena redkih pozitivnih novosti letos (sicer bolj ko ne spodletel) poskus »internacionalizacije« festivala, vključno z mednarodno žirijo. Če je festival že v Portorožu, mi ni jasno, zakaj ni takrat, ko je še toplo. Ampak to še niti ni tako hudo. Hujše je dejstvo, da je bila slabo obiskana zaključna prireditev in podelitev nagrad mučna izkušnja za vse prisotne, še posebej za nagrajence, ki so morali zardevati ob napačno izgovorjenih lastnih imenih in priimkih ter trpeti ob bučnem egotripu menda najbolj prodornega mladega režiserja, ki so ga najeli, da je režiral prireditev. Zares izbira brez okusa in takta. Dokler bodo razmere takšne, bo slovenski film kljub *Petelinjemu zajtrku* in njemu podobnim zgolj sinonim za slab film. Glamur pa bo domena gledališča, kjer si že itak večina nagrajenih služi svoj vsakdanji kruh.